

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ. ОКРЕМІ АСПЕКТИ І НАПРЯМИ ЇЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ

© 2017 ЖУКОВ А. В.

УДК 314 (477)

Жуков А. В. Демографічна ситуація в Україні. Окремі аспекти і напрями її розв'язання

Стаття присвячена аналізу тенденцій демографічних змін, які відбувалися в Україні протягом останніх 14 років. Викладено найважливіші аспекти демографічних змін у сучасному світі. Уточнено концепцію демографічних переходів з точки зору зміни природного відтворення населення. Дано роз'яснення розмежуванню між міграцією і природними змінами населення в країні. Наведено та описано основні проблеми, пов'язані з істотним скороченням чисельності населення України за останні три роки. Розглянуто вплив основних економічних факторів на показники зміни чисельності населення і встановлена залежність між цими факторами. Виявлено та описано актуальні напрями, що дозволяють регулювати динаміку чисельності населення.

Ключові слова: населення, демографічна ситуація, демографічні тенденції, міграція, кореляція, статистична залежність.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 8.

Жуков Андрій Вячеславович – кандидат економічних наук, викладач кафедри вищої математики та економіко-математичних методів, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: okydoky87@ukr.net

УДК 314 (477)

UDC 314 (477)

Жуков А. В. Демографическая ситуация в Украине. Отдельные аспекты и направления её решения

Статья посвящена анализу тенденций демографических изменений, которые происходили в Украине в течение последних 14 лет. Изложены наиболее значимые аспекты демографических изменений в современном мире. Уточнена концепция демографических переходов с точки зрения изменения природного воспроизводства населения. Разъяснено разграничение между миграцией и природными изменениями населения в стране. Приведены и описаны основные проблемы, связанные с существенным сокращением численности населения Украины за последние три года. Рассмотрено влияние основных экономических факторов на показатели изменения численности населения и установлена зависимость между этими факторами. Выявлены и описаны актуальные направления, позволяющие регулировать динамику численности населения.

Ключевые слова: население, демографическая ситуация, демографические тенденции, миграция, корреляция, статистическая зависимость.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Библ.:** 8.

Жуков Андрей Вячеславович – кандидат экономических наук, преподаватель кафедры высшей математики и экономико-математических методов, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: okydoky87@ukr.net

Zhukov A. V. The Demographic Situation in Ukraine. Certain Aspects and Directions for its Solution

The article is concerned with analyzing the trends of the demographic changes that have occurred in Ukraine over the past 14 years. The most important aspects of the demographic changes in the modern world have been expounded. The conception of demographic transitions has been clarified from the perspective of change in the natural reproduction of population. The distinction between migration and natural changes of population in the country has been explained. The main problems related to the significant downsizing of the Ukrainian population over the past three years have been provided and described. Influence of the main economic factors on the indicators of population change has been considered, a dependence between these factors has been determined. The topical directions, allowing to regulate the dynamics of population size, have been identified and described.

Keywords: population, demographic situation, demographic trends, migration, correlation, statistical dependence.

Fig.: 3. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 8.

Zhukov Andrii V. – PhD (Economics), Lecturer of the Department of Higher Mathematics and Economic and Mathematical Methods, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: okydoky87@ukr.net

Однією із глобальних проблем сучасного світу для багатьох країн є суттєве зменшення приросту населення, його старіння, збільшення питомої ваги тих, хто не працює за віком, що, своєю чергою, не тільки ставить під загрозу економічний розвиток країни, а й існування її як фізичної державної одиниці в цілому.

За сучасними даними, демографічна проблема є достатньо гострою не тільки для країн, які є слабкими економічно, а і для країн з доволі розвинутою індустріальною структурою.

Так, наприклад, за даними медичної статистики, коефіцієнт фертильності, який показує середнє число народжених малюків на одну жінку від 15 до 45 років, складає 1,2 (Німеччина, Франція, Італія, Чехія, та ін.), однак лише для підтримки чисельності населення на певному рівні коефіцієнт фертильності має бути не менше 2,2. Країни з розвинутою економікою можуть вирішувати цю ситуацію за рахунок мігрантів, що охоче прибувають із метою покращання умов життя, однак

розв'язання таким чином власної демографічної ситуації для України не є можливим.

Мета статті – виявлення найбільш важливих факторів, що сприяють або можуть сприяти покращенню демографічної ситуації в Україні за умов складних політичної та економічної ситуацій; надання пропозицій щодо комплексу дій у вирішенні цієї проблеми.

Зміна параметрів демографічного стану населення, тобто зміна тенденції із спадання чисельності осіб, що проживають на Україні, не тільки на зростання, а хоча б на стабілізацію та підтримання чисельності на фіксованому рівні є доволі складним процесом. Неможливо однозначно виокремити та визначити фактори, що впливають на демографічну ситуацію будь-якої країни в цілому. Однак за проведеним аналізом наукових робіт у цьому напрямі можна виділити два основні чинники, або напрями, які впливають на демографічну ситуацію будь-якої країни. Це природні процеси (народжуваність і смертність) та міграція.

Демографічні зміни природного відтворення населення розглядаються з точки зору концепції демографічного переходу. Ця концепція, як система поглядів на демографічний розвиток людства, пояснює всі минулі його зміни і дає основу для прогнозних оцінок. Головними авторами цієї концепції є А. Ландрі та Ф. Ноутстайн. Концепцією демографічних переходів, а також стабілізацією чисельності населення Землі займалися такі вчені, як С. Струмилін, Б. Урланіс, А. Боярський, Я. Гузеватий, А. Вишневський та інші.

Згідно з цією концепцією існує чотири фази так званих демографічних переходів:

1. Кількість природного відтворення населення перевищує збільшення смертності.

2. Кількість смертності надалі зменшується, але приріст за рахунок природного відтворення населення також починає зменшуватися через перехід від багатодітної сім'ї до малодітної.

3. Кількість смертності починає зростати через демографічне старіння населення, також спостерігається призупинення народжуваності.

4. Остання фаза переходу характеризується стабілізацією на рівні смертності/народжуваності, де спостерігається їх зрівняння.

Графічно це зображено на рис. 1 [7].

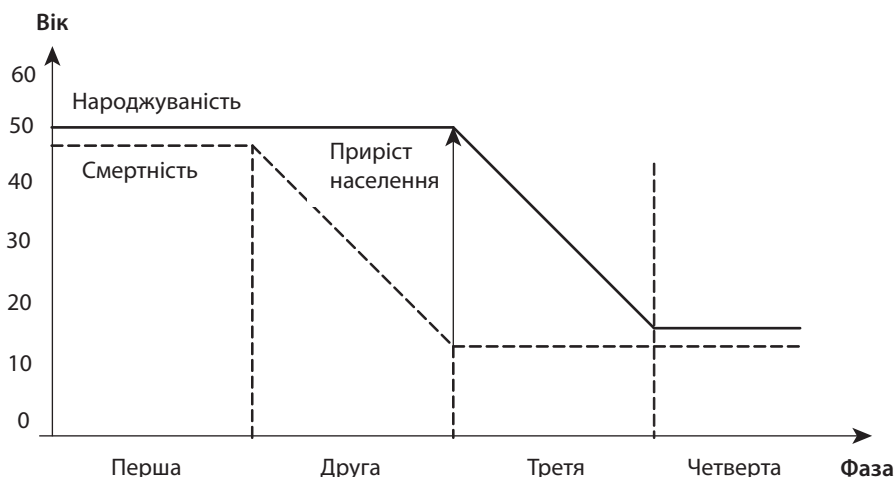

Рис. 1. Чотири фази демографічних переходів

Для розвинених країн та країн із середнім економічним рівнем основною проблемою є різке зменшення працездатного населення унаслідок природного старіння, а в багатьох найбідніших країнах світу, навпаки, чисельність населення стрімко зростає, що також призводить до економічного спаду, стрімкого зростання бідності та ін. Як наслідок, гостро постають питання, пов'язані з необхідністю забезпечення населення роботою, житлом. Розвинені держави створюють цілу низку різноманітних програм із метою сприяння відтворенню населення, тобто досягнення найбільш оптимальної демографічної ситуації.

У рамках демографічної політики державою можуть бути створені умови як для підвищення народжуваності, так і для її скорочення, як, наприклад, у Китаї та Японії, де приймалися досить радикальні заходи: систе-

ми штрафів, отримання дозволу на народження дитини і т. ін.

Своєю чергою, для стимулювання народжуваності проводяться такі заходи: виплата допомоги, надання різних пільг багатодітним сім'ям і молодят, розширення мережі дошкільних установ, статеве виховання молоді, заборона абортів і т. п. На сьогоднішній день активну політику в цьому напрямку проводять країни Західної Європи через економічні заходи, що включають систему різного роду виплат і пільг сім'ям, які мають двох і більше дітей.

Іншим напрямом зменшення (збільшення) чисельності населення є наявність міграційних потоків, які несуть не менш значну загрозу, ніж природні фактори: смертність та народжуваність. Під міграцією слід вважати пересування населення з метою його територіального розподілу. Причини міграції можуть бути різними – від складних політичних до економічних умов. У сучасному світі дуже поширене таке явище, як «трудова міграція», центрами якої є країни з більш розвинутою економікою, які мають певні умови для задоволення потреб «трудова» мігрантів [1; 2].

Для країн зі слабкою економікою міграція є значно більш загрозовим явищем, ніж природна зміна на-

селення, тому що вона може за досить короткий термін часу значно скоротити чисельність населення країни, чого неможливо досягнути лише коригуванням народжуваності та смертності. Крім того, «трудова» міграцію треба розподіляти на тимчасову та постійну. На жаль, саме молоді кваліфіковані фахівці є «трудова» мігрантами, які не мають наміру повернутися, тому що держава не може надати не тільки матеріального забезпечення, але й можливостей до подальшого особистісного та професійного розвитку [3].

Беручи до уваги досвід європейських країн, що проводять демографічну політику в напрямку збільшення природного відтворення населення та покращання умов життя з метою залучення висококваліфікованих «трудова» мігрантів, спробуємо дослідити, за рахунок яких факторів уявляються можливими стабілізація та зростання чисельності населення України.

Зменшення чисельності населення є головним чинником у зміні структури населення, що в свою чергу спричиняє зменшення природного приросту трудових ресурсів. Зі збільшенням відсотка літнього населення збільшується економічне навантаження на кількість працездатних, виникають труднощі у формуванні трудових ресурсів, забезпеченні народного господарства робочою силою.

Так, за статистичними даними, станом на 1 вересня 2016 р. чисельність наявного населення України складала 42,64 млн осіб. За даними Держстату, за 8 місяців 2016 р. кількість українців зменшилася на 118,1 тис. осіб. Протягом 2015 р. населення України скоротилося із 42,92 млн осіб до 42,77 млн осіб (–154,7 тис. осіб). За прогнозами, у 2016 р. чисельність населення України зменшиться на 155 127 осіб. Починаючи з 1991 р. і дотепер, населення України зменшилося на 18%, тобто на 9 млн осіб [4]. За оцінкою експертів, уже до 2050 р. населення України може зменшитися до 36 мільйонів. Ці дані свідчать про гостроту та необхідність своєчасного вирішення даної проблеми, тому що у випадку, коли країна стоїть під загрозою фізичного існування, розмови про економічне зростання не мають жодного сенсу. Населення України швидко старіє. За період з 1991 по 2016 рр. питома вага дитячого населення скоротилася з 25,6% до 17,8%, а кількість людей у віці 65 років і старше збільшилася з 12,3% до 15,9%. Уже сьогодні на одного працюючого припадає 1,7 особи пенсійного віку. Працюючі громадяни ризикують залишитися без утримання, коли прийде їх черга виходити на пенсію. Так, співвідношення працюючого населення до загальної кількості населення становить 10 млн до 42 млн осіб – це не нормальна ситуація для держави, яка претендує на будь-який розвиток. Наприклад, у Польщі це співвідношення становить 20 млн до 38 млн осіб [8].

На думку експертів, демографічна ситуація в країні буде погіршуватися і далі, що, своєю чергою, буде затримувати економічний розвиток країни. У країні, де 59% населення живе на прожитковий мінімум (1399 грн – загальний показник), 8% за межею бідності, а 5% родин не доідають, досягти природного приросту практично не можливо. Родини не можуть дозволити собі мати дітей. З 15 млн родин 9,3 млн не мають дітей. З решти (5,7 млн) 75% мають лише одну дитину. Іншим фактором, що негативно впливає на демографічний стан в країні, є міграція, яка суттєво збільшилася за останні роки. Так, приблизно 5 млн українців перебувають за кордоном. За експертними оцінками, протягом останніх 10–15 років Україну залишило більше 7 млн громадян. Низькі доходи (номінальна середня заробітна плата в серпні 2016 р. – 5202 грн, що відповідає 207 дол. США) роблять український ринок праці також нецікавим для іноземців, що не дозволяє вирішити цю проблему в напрямі залучення дешевої робочої сили.

Слід зазначити, що проблема зменшення населення є глобальною державною проблемою, і вона стосується не тільки невеличких міст і селищ, що може бути пояснено відсутністю роботи, а й досить розвинених індустріальних центрів. Так, за статистичними даними, чисельність населення Харківської області, що вважа-

ється однією з економічно та науково розвинених областей України, скоротилася більше, ніж на 400 тис., і до липня 2014 р. складала 2719,16 тис. [5].

Для більшої наочності зміни в чисельності населення України за період 2002–2016 рр. наведено на рис. 2.

Рис. 2. Динаміка скорочення населення в Україні за 2002–2016 рр.

Так, згідно з графіком, за останні 15 років населення України зменшувалося повільно, і тільки за останні 2 роки спостерігається різке падіння його чисельності.

Для поглибленого розуміння причин такого екстремального зменшення населення в період 2014–2016 рр. проаналізуємо динаміку природних змін (смертність та народжуваність) і зменшення чисельності населення за цей період (рис. 3).

З даними порівняння рис. 1 і рис. 2 можна висловити припущення, що основною причиною такого стрімкого скорочення населення є міграція. З одного боку, як уже було зазначено вище, міграція здібна дуже швидко зменшити чисельність населення, що не під силу природному фактору (смертність/народжуваність), однак створення у країні привабливих економічних умов може сприяти різкому підвищенню рівня населення, повертанню «трудоових» мігрантів на батьківщину, а також залучення нових. Крім того, саме повернення «трудоових» мігрантів та вкладення коштів в економіку України може також сприяти її розвитку.

Проаналізуємо зміни за основними статистичними даними, що відбулися в Україні протягом 2002–2016 рр. (табл. 1) [6].

Для проведення подальших математичних розрахунків означимо:

- y – динаміка чисельності населення (млн осіб);
- x_1 – рівень захворювання (млн осіб);
- x_2 – ВВП (%), млн грн);
- x_3 – відношення гривня/долар;
- x_4 – доходи бюджету (%), млн грн);
- x_5 – збільшення податків (%), млн грн);
- x_6 – зростання витрат на розвиток економічної діяльності (%), млн грн);
- x_7 – витрати на утримання державного апарату (%), млн грн);

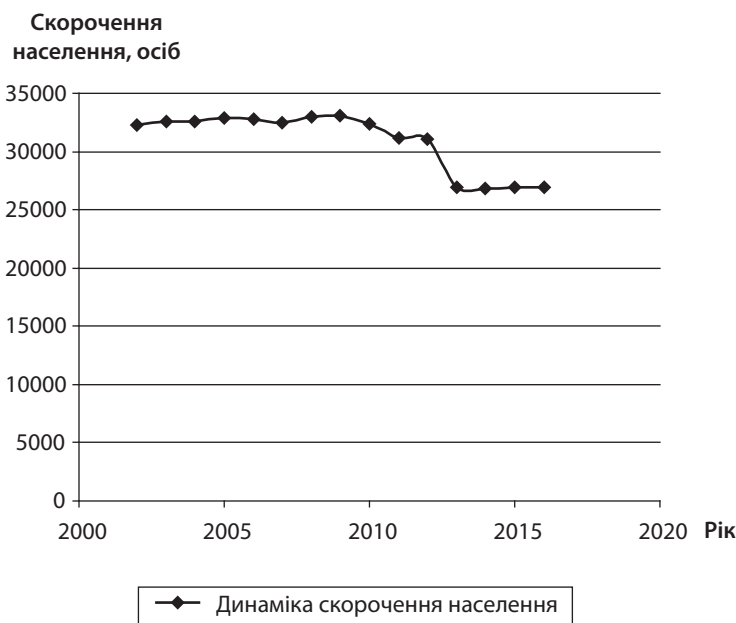

Рис. 3. Динаміка скорочення населення внаслідок природних причин (смертність/народжуваність) протягом 2002–2016 рр.

Таблиця 1

Зміни за основними статистичними даними протягом 2002–2016 рр.

Рік	Міграційний рух населення	Рівень захворювання населення	ВВП (% млн грн)	Відношення гривня/долар	Доходи бюджету (% млн грн)	Збільшення податків (% млн грн)	Зростання витрат на роз виток економічної діяльності (% млн грн)	Витрати на утримання державного апарату (% млн грн)	Витрати на державну оборону (% млн грн)	Витрати на соціальну допомогу (% млн грн)
2002	48240,9	32233	+16,7	6	71,9	20,1	4,4	3,5	1,9	4,1
2003	47823	32585	+19,3	6	72,6	20,3	4,6	3,7	2,0	4,8
2004	47442	32573	+30,4	6	72,8	18,2	5,4	3,6	1,8	5,6
2005	47100,5	32912	+33,7	5	73,1	22,3	4,3	3,5	1,4	9
2006	46749	32807	+25,9	5	73,2	23,10	5,0	3,7	1,2	7,6
2007	46465	32467	+33,2	5	73,3	22,4	5,6	3,4	1,3	6,7
2008	46192	33032	+26,8	8	76,3	24	5,4	3,3	1,2	7,8
2009	45963,4	33080	-34,6	8	76,2	22,8	4,4	3,6	1,1	8,6
2010	45782,6	32381	+16,8	8	74,5	21,7	3,9	4	1,0	9,3
2011	45598,2	31162	+20,1	8	84	25,7	4,2	3,7	1,0	7,8
2012	45453,3	31024	+8	8	80,9	25,7	4,3	3,7	1,0	8,6
2013	45372,7	26881	+4,5	8	79,9	23,2	3,3	4,1	1,0	9,5
2014	45245,9	26789	-20,2	12	80,6	24,2	2,8	4,9	1,7	8,8
2015	42759,7	26889	-29,8	21	77,9	25,6	2,8	5,9	2,6	8,9
2016	42590,9	26885	-31,4	26	84	27,2	2,5	6,2	2,7	10,8

x_8 – витрати на державну оборону (% млн грн);
 x_9 – витрати на соціальну допомогу (% млн грн).

Згідно з табл. 1 також є очевидним, що у 2009 р. Україна пережила економічну кризу. Відбулося знецінення гривні, підвищення курсу долара, як наслідок – падіння реальної заробітної плати, суттєво зменшився

показник ВВП; інші показники знизилися несуттєво або були на стабілізаційному рівні. Однак за цей період не відбувається суттєвого зниження чисельності населення ні за показником смертність/народжуваність, ні за міграцією. За даними табл. 1 у наступні 2010–2011 рр. відбулася суттєва стабілізація економічного стану дер-

жави: зростання ВВП, збільшення дохідної частини бюджету, зниження податкового тиску. Особливої уваги набуває значення фактора x_9 , яке є більш зниженим у порівнянні з попередніми роками. Така динаміка може також бути визначеною як позитивна, якщо підґрунтям цього є підвищення рівня заробітної плати пересічного громадянина, що, своєю чергою, зменшує соціальний тиск на державу. За період 2014–2016 рр. динаміка економічного розвитку держави починає змінюватися: суттєво зменшується ВВП, підвищуються витрати на такі статті, як утримання держапарату, оборона, соціальні витрати. Аналіз проведених залежностей результативного фактора y – скорочення населення від факторів x_i за період 2002–2016 рр. дає змогу висловити припущення щодо існування лінійного кореляційного зв'язку. Для виокремлення найбільш суттєвих факторів, що впливають на динаміку фактора y , обчислимо парні коефіцієнти лінійної кореляції. Результати обчислень такі:

$$r_{yx1} \approx 0,79; r_{yx3} \approx 0,75; r_{yx4} \approx -0,73; r_{yx5} \approx -0,76;$$

$$r_{yx6} \approx 0,79; r_{yx7} \approx -0,88; r_{yx8} \approx -0,52;$$

$$r_{yx9} \approx -0,74; r_{yx2} \approx -0,25.$$

Високі $|r_{yxi}| \geq 0,7$ значення r_{yxi} показують, що практично всі вищеобрані фактори мають значний вплив на динаміку чисельності населення (див. табл. 1).

Наприклад, від'ємне значення коефіцієнта $r_{yx4} \approx -0,73$ свідчить, що збільшення доходів бюджету, стабілізація економіки та її поступове зростання приводить до скорочення відтоку населення та сприяє його поступовому зростанню. Значення $r_{yx9} \approx -0,74$, зростання витрат на соціальну допомогу, також зменшує негативні тенденції щодо зменшення населення. Однак у цьому випадку такий зв'язок не можна вважати однозначним. За даними табл. 1 напевно можна визначити, що в суспільстві дійсно існує стратегія соціальної підтримки, однак вона існує на фоні зростання тиску на інші фактори: збільшення податкового тиску, збільшення витрат на підтримку держапарату, зменшення витрат на розвиток економічної діяльності, суттєвий спад ВВП. Таким чином, залежність між факторами $r_{yx9} \approx -0,74$ не можна вважати позитивною з економічної точки зору, однак високе значення $|r_{yxi}| \geq 0,7$ свідчить про існування значної кореляційної залежності.

Незначне значення коефіцієнта кореляції $r_{yx2} \approx -0,25$ у порівнянні з іншими коефіцієнтами r_{yxi} , які показують доволі високий рівень залежності, може бути пояснено досить стійким мультиколінеарним зв'язком та існуванням тісного зв'язку між фактором x_2 та іншими факторами.

Для більшого спрощення та визначення найбільш впливових незалежних факторів на результативну ознаку у обчислимо парні коефіцієнти кореляції на наявність мультиколінеарного зв'язку.

Отримаємо:

$$r_{x1x6} \approx 0,88; r_{x1x7} \approx -0,87; r_{x2x6} \approx 0,77;$$

$$r_{x2x7} \approx -0,78; r_{x6x9} \approx -0,72.$$

Таким чином, між багатьма факторами існує сильна мультиколінеарна залежність, що може бути пояснено з економічної точки зору, а саме: збільшення витрат на один із вищезазначених факторів обов'язково приведе до зниження витрат на інший; зміна одного фактора обов'язково стимулює зміну іншого. Обчислення множинного коефіцієнта кореляції, за умови, що запропонована модель є такою залежністю: $y = y(x_1; x_4; x_6; x_9)$, та його значення $R^2 \approx 0,86$ дають змогу зробити припущення, що обрані фактори $x_1; x_4; x_6; x_9$ на 86% впливають на демографічні процеси, що відбуваються в сучасному українському суспільстві.

ВИСНОВКИ

В умовах складної економічної ситуації та демографічної кризи основним напрямком її подолання є формування економічної політики держави, політика економічного зростання наповнення бюджету (x_4) не через податковий тиск, а через стимулювання та полегшення роботи малого та середнього бізнесу (x_6). Особлива увага повинна приділятися галузі охорони здоров'я (x_1) та виваженій соціальній політиці держави (x_9). ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Западнюк Е. А. Миграция рабочей силы и международный рынок труда: институциональная регламентация. М.: Интеграция, 2007. 286 с.
2. Максаковский В. П. Географическая картина мира: в 2 кн. 4-е изд., испр. М.: Дрофа, 2008–2009. Кн. 1: Общая характеристика мира. 2008. 495 с.
3. Народонаселение мира в 2011 году. Люди и возможности в мире с населением 7 миллиардов // Фонд Организации Объединенных наций в области народонаселения. Нью-Йорк, 2011. 132 с.
4. Немець Л. М., Серіда К. Ю., Немець К. А. Демографічний розвиток Харківського регіону: монографія. Хрків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 200 с. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/8690>
5. Офіційний сайт Головного управління статистики у Харківській області. URL: <http://kh.ukrstat.gov.ua/>
6. Офіційний сайт міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/>
7. Рунова Т. Г. Демографія: учебное пособие. 4-е изд., стер. М.: МГИУ, 2008. 135 с.
8. Щорічний статистичний довідник. Київ: Мінстат, 2003.

REFERENCES

- Maksakovskiy, V. P. *Geograficheskaya kartina mira* [Geographical picture of the world]. Book 1: Obshchaya kharakteristika mira. Moscow: Drofa, 2008-2009.
- Narodonaseleniye mira v 2011 godu. Lyudi i vozmozhnosti v mire s naseleniyem 7 milliardov* [The state of world population 2011. People and possibilities in a world with a population of 7 billion]. New York, 2011.
- Niemets, L. M., Sehida, K. Yu., and Niemets, K. A. "Demografichniy rozvytok Kharkivskoho rehionu" [The demographic development of the Kharkiv region]. <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/8690>
- Ofitsialnyy sayt Glavnogo upravleniia statistiki v Kharkovskoy oblasti. <http://kh.ukrstat.gov.ua/>
- Ofitsiinyi sait Ministerstva finansiv Ukrainy. <http://www.minfin.gov.ua/>

ПРОБЛЕМИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЗА УМОВ ФОРМУВАННЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО ЛАДУ

© 2017 ЛЕБЕДЕВА Л. В., МИТРОФАНОВА А. С.

УДК 338.46

Лебедева Л. В., Митрофанова А. С. Проблеми комерціалізації системи вищої освіти в Україні за умов формування постіндустріального ладу

Метою статті є аналіз економічних проблем, що витікають із суперечностей комерціалізації вищої освіти в Україні, а також формування рекомендацій щодо державної політики у сфері вищої освіти. Сформульовано суперечності між сучасним постіндустріальним технологічним способом виробництва та ринковими виробничими відносинами. Розкрито суперечності між загальнокультурним призначенням вищої освіти та її комерціалізацією в умовах формування постіндустріального ладу. Проаналізовано проблеми комерціалізації вищої освіти України, такі як: диспропорції на ринку праці, проблема загальнодоступності знань, проблема збереження якості освіти, дисбаланс взаємодії науки, освіти і виробництва, проблема знецінення вищої освіти, зниження її якості. Практична значущість результатів дослідження полягає у створенні комплексної програми реформування державного регулювання системи вищої освіти, що передбачає врахування взаємозв'язків між проблемами, завданнями та рекомендаціями державної політики та розкривається у двох сферах: 1) освітніх стандартів та 2) організації роботи системи вищої освіти.

Ключові слова: вища освіта, комерціалізація освіти, постіндустріальний лад, технологічний спосіб виробництва, державна політика у сфері вищої освіти, суперечності постіндустріального суспільства.

Табл.: 3. Бібл.: 21.

Лебедева Лариса Валеріанівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії та конкурентної політики, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: lara_swan@meta.ua

Митрофанова Анастасія Сергіївна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри загальної економічної теорії, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кирпичова, 2, Харків, 61002, Україна)

E-mail: anastasia_mitrofanova@ukr.net

УДК 338.46

UDC 338.46

Лебедева Л. В., Митрофанова А. С. Проблеми комерціалізації системи вищого образования в Украине в условиях формирования постиндустриального строя

Целью статьи является анализ экономических проблем, вытекающих из противоречий комерциализации высшего образования в Украине, а также формулирование рекомендаций относительно государственной политики в сфере высшего образования. Сформулированы противоречия между современным постиндустриальным технологическим способом производства и рыночными производственными отношениями. Раскрыты противоречия между общекультурным предназначением высшего образования и его комерциализацией в условиях формирования постиндустриального строя. Проанализированы проблемы комерциализации высшего образования Украины, такие как: диспропорции на рынке труда, проблема общедоступности знаний, проблема сохранения качества образования, дисбаланс взаимодействия науки, образования и производства, проблема обесценивания высшего образования, снижения его качества. Практическая значимость результатов исследования заключается в создании комплексной программы реформирования государственного регулирования системы высшего образования, что предполагает учет взаимосвязей между проблемами, задачами и рекомендациями государственной политики и раскрывается в двух сферах: 1) образовательных стандартов и 2) организации работы системы высшего образования.

Ключевые слова: высшее образование, комерциализация образования, постиндустриальный строй, технологический способ производства, государственная политика в сфере высшего образования, противоречия постиндустриального общества.

Табл.: 3. Библ.: 21.

Лебедева Лариса Валериановна – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономической теории и конкурентной политики, Киевский национальный торговельно-экономический университет (ул. Киото, 19, Киев, 02156, Украина)

E-mail: lara_swan@meta.ua

Митрофанова Анастасия Сергеевна – кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры общей экономической теории, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» (ул. Кирпичева, 2, Харьков, 61002, Украина)

E-mail: anastasia_mitrofanova@ukr.net

Lebedeva L. V., Mytrofanova A. S. The Problems of Commercialization of the Higher Education in Ukraine in the Conditions of the Postindustrial System

The article is aimed at analyzing the economic problems arising from the contradictions of commercialization of the higher education in Ukraine, as well as formulation of recommendations for the State policy in the sphere of higher education. The contradictions between the contemporary postindustrial technological method of production and the market industrial relations have been formulated. The contradictions between the general cultural purpose of higher education and its commercialization in the conditions of postindustrial system have been disclosed. The article analyzes the problems of commercialization of the higher education of Ukraine, such as: disparities in the labor market, problem of common accessibility of knowledge, problem of maintaining the quality of education, imbalance of the interaction of science, education and production; problem of depreciation of higher education, reduction of its quality. The practical significance of results of the study is developing an integrated program for reforming the State regulation system of higher education that involves considering the interrelationships between problems, challenges and recommendations for the State policy and is disclosed in two following spheres: 1) educational standards and 2) organization of activity of the higher education system.

Keywords: higher education, commercialization of education, post-industrial, technological method of production, the State policy in the field of higher education, the contradictions of postindustrial society.

Tbl.: 3. **Bibl.:** 21.

Lebedeva Larisa V. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Economic Theory and Competition Policy, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: lara_swan@meta.ua

Mytrofanova Anastasiia S. – PhD (Economics), Senior Lecturer of the Department of General Economic Theory, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (2 Kyrpychova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: anastasia_mitrofanova@ukr.net